

Kontrollkäik
MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing poolt peetavasse
kodutute varjupaika

(1) Õiguskantsleri nõunikud viisid 15.01.2010 läbi kontrollkäigu MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing (edaspidi asutus) poolt peetavasse kodutute varjupaika.

Tulenevalt Haapsalu Linnavalikogu 29.10.2004 määruse nr 41 „Sotsiaalteenuste võimaldamise üldise korra kehtestamine“¹ punktist 35.2 on varjupaigateenus ajutise abi osutamine vanemliku hoolitsuseta jäänud lastele, ohtu sattunud lastele ja nende vanematele ning erinevatel põhjustel ilma eluasemeta jäänud isikutele. Tulenevalt vajadusest osutatakse varjupaigateenust koos teiste sotsiaalteenustega, enamasti sotsiaalse rehabilitatsiooni või nõustamisteenusega.

Varjupaigateenuse osutamist Haapsalus reguleerib Haapsalu Linnavalitsuse 11.01.2006 määrus nr 2 „Eluasemeprobleemidega täiskasvanutele varjupaigateenuse osutamise kord“ ja korra lisa 1 “Varjupaigateenuse osutamise nõuded” kehtestamine“² (edaspidi määrus). Määruse kohaselt on õigus saada varjupaigateenust täisealistel Haapsalu linnas viibivatel eluasemeprobleemidega või ilma kindla elukohata inimestel. Tulenevalt määruse § 4 lõikest 1 sisaldab varjupaigateenus eluasemeprobleemidega või kindla elukohata isikute vastuvõttu ja neile kuuluvate isiklike asjade ülevaatamist varjupaigas, pesemis- ja ööbimisvõimalust, abistamist asjaajamisel, meditsiinilise abi korraldamist ning muu vältimatu abi osutamist. Vajadusel osutatakse varjupaigas viibijatele päevahoiuteenust ning võimaluse korral kaasatakse varjupaigas viibijad majapidamistöödesse. Teenuse saajatele võimaldatakse puhas voodipesu, vajaduse korral puhtad riided, samuti võimaldatakse pesupesemisvahendeid, hügieenitarkust ning vajalikke käsimüügi ravimeid. Sama sätte lõike 4 kohaselt kehtestab teenuse osutaja varjupaiga sisekorra eeskirja, millega kinnitatakse reeglid, mida kõik varjupaigas viibivad isikud peavad järgima, samuti kehtestatakse teenuse osutaja poolt kaebuste esitamise kord. Kehtestatud reeglid peavad olema teatavaks tehtud ja kättesaadavad igale teenuse saajale, samuti ka varjupaiga töötajaskonnale. Määruse § 8 lõike 2 kohaselt osutatakse varjupaigateenust abivajavatele isikutele üldjuhul tasuta, sissetulekute olemasolu korral kannab varjupaigas viibiv isik alates 7 päevast osaliselt tema ööbimisega kaasnevaid kulusid. Isiku osalustasu suurus lepitakse kokku igal konkreetsel juhul eraldi. Nõuded varjupaiga töökorraldusele, töötajatele ja ruumidele on toodud määruse lisas 1.

MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing osutab varjupaigateenust Haapsalu Linnavalitsusega sõlmitud aastase kehtivusega töövõtulepingu alusel. Vastavalt sõlmitud lepingule pakub asutus teenuse tarbijatele ööbimisvõimalust, puhas voodipesu, pesemisvõimalusi ja tualettruume. Lisaks abistatakse teenusel olevaid isikuid asjaajamisel, korraldatakse meditsiinilist abi, tagatakse võlanõustamise, õigusliku ja psühholoogilise abi kättesaadavus.

Varjupaigas on 40 voodikohta. Teenust osutatakse 7 päeva nädalas ööpäevaringselt. Teenuse tarbijaid on keskmiselt 34, kellest enamik on mehed. Teenuse tarbijate seas on nii eesti kui ka vene keelt emakeelena kõnelejaid.

---

¹ Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=817959> .

² Kättesaadav elektrooniliselt aadressil

http://www.haapsalu.ee/include/upload/Eluasemeprobleemiga_taiskasvanutele_varjupaigateenuse_kord.doc .

Varjupaigas töötab 6 töötajat.

(2) Kontrollkäik MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing poolt peetavasse kodutute varjupaika leidis aset õiguskantsleri 2009-2010.aasta eriprojekti raames, mille eesmärgiks on hinnata õigusliku regulatsiooni piisavust ja põhiseaduspärasust ning selgitada varjupaigateenuse kättesaadavuse praktikat. Kontrollkäigul kontrollis õiguskantsler, kas asutuses on teenuste osutamisel tagatud isikute põhiõigused ja –vabadused. Lisaks pöörati tähelepanu asutuse poolt antud tagasidele töös esinevate praktiliste probleemide ja nende lahendusvariantide osas. Mitmete käesolevas kontrollkäigu kokkuvõttes kajastatud probleemide allikaks on valdkonna lünklik õiguslik regulatsioon, mis jätab varjupaigateenuse pakkujate tänuväärt tegevuse ilma seadusliku toe ja aluseta.

(3) Kontrollkäigu kestel külastasid õiguskantsleri nõunikud varjupaiga teenuse pakkumiseks kasutatavaid ruume ning vestlesid teenuse tarbijatega. Samuti külastati asutuse personali- ja majandusruume.

Varjupaik asub pioneerilaagriks ehitatud kergehitises, kus puudub tsentraalne küte. Samuti on hoone ehitustehniliselt kehvast olukorras – probleeme on soojapidavuse ning katuse vettpidavusega. Lisaks täheldati kontrollkäigu läbi viimise ajal olulisi vajakajäämisi heakorra ning hügieeni valdkonnas. Kontrollkäigu kestel selgus, et asutuses ei ole tööl mitte ühtki koristajat.

Samas väärrib kiitust eraldi ruumide olemasolu asutuse sisekorda rikkunud või alkoholihoobes abivajajate teenindamiseks.

(4.1) Tasu kehtestamise kord varjupaigateenuse kasutamise eest

Nähtuvalt Haapsalu Linnavalitsuse 11.01.2006 määruse nr 2 „Eluasemeprobleemidega täiskasvanutele varjupaigateenuse osutamise kord” ja korra lisa 1 “Varjupaigateenuse osutamise nõuded” kehtestamine“ § 8 lõikest 2 kannab sissetulekute olemasolu korral varjupaigas viibiv isik alates 7 päevast osaliselt tema ööbimisega kaasnevaid kulusid, mille suurus lepitakse kokku igal konkreetsel juhul eraldi. Kontrollkäigu kestel läbi viidud vestlusest asutuse juhatuse liikmega selgus, et sissetulekut omavatelt varjupaigateenuse tarbijatelt soovitakse ka praktikas saada tasu teenuse kasutamise eest ning tasu suuruses lepiab asutus eraldi iga isikuga kokku.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 30 lõigete 3 ja 4 kohaselt kehtestab valla- või linnavalitsus oma korraldusega valla või linna asutuse poolt osutatavate teenuste hinnad. Linnavalitsus võib volitada linna ametiasutust, mis teostab avalikku võimu, kehtestama nende teenuste hinnad, mida osutab linna ametiasutuse hallatav asutus, mis ei teosta avalikku võimu. Volituse andmisel linna ametiasutusele, mis teostab avalikku võimu, on korralduse andmise õigus selle ametiasutuse juhil.

Sotsiaalteenuste osutamise rahastamist Haapsalus käsitleb täpsemalt Haapsalu Linnavolikogu 29.10.2004 määrus nr 41 „Sotsiaalteenuste võimaldamise üldise korra kehtestamine“. Määruse punktide 27 ning 28 kohaselt kehtestab sotsiaalteenusele hinna teenuse osutaja, Haapsalu Linnavalitsuse ja linnavalitsuse hallatavate asutuste poolt osutatavatele teenustele kehtestab hinna linnavalitsus teenust osutava struktuuriüksuse juhi põhjendatud ettepanekul. Sotsiaalteenuse eest tasu võtmisel võetakse arvesse teenust saava isiku sissetulekuid, seadusjärgsete ülalpidajate olemasolu ja nende sissetulekuid, teenuse kasutamise põhjust ning

muid juhtumiga seotud asjaolusid. Otsuse sotsiaalteenust saavalt isikult tasu võtmise määra kohta teeb linnavalitsuse sotsiaalkomisjon.

Sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 5 lõike kohaselt korraldab omavalitsuse sotsiaalhoolekannet valla- või linnavalitsus. SHS § 8 punkti 2 kohaselt on üheks kohaliku omavalitsuse ülesandeks ka vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmise korraldamine. SHS § 45 lõige 1 sätestab, et isikult võib võtta temale või tema perekonnale osutatava sotsiaalteenuse eest tasu. Võetav tasu oleneb teenuse mahust, maksumusest ja teenust saava isiku ning tema perekonna majanduslikust olukorrast. Isikult sotsiaalteenuse eest tasu võtmise otsustab teenust osutav või teenuse eest tasuv asutus.

Asutuse edastatud majutuslepingu p 2.2.12 järgi kohustub klient tasuma õigeaegselt varjupaigalt saadud teenuste eest vastavalt majutuslepingu lisas kokkulepitule ja esitatud arvele.

Omavalitsus võib volitada endale pandud ülesandeid täitma ka muu asutuse või sõlmida teenuste osutamiseks lepingu eraõigusliku isikuga. Sellisel juhul tuleb siiski teenuste osutamise korraldamisel järgida kõiki omavalitsuste suhtes kehtestatud reegleid.

Asutuse poolt Haapsalu Linnavalitsusega sõlmitud töövõtulepingu alusel on asutus võtnud kohalikul omavalitsuselt üle vältimatu abi osutamise kohustuse kodutute varjupaigateenuse pakkumise vormis. Lähtuvalt eelosundatud Haapsalu Linnavolikogu määrusest on teenuse hinna küsimuse otsustamine jäetud linnavalitsuse pädevusse ning isikult tasu võtmise küsimuse osas peab tegema otsuse linnavalitsuse sotsiaalkomisjon. Selline lähenemine on põhjendatud, kuna eraõiguslik teenuse osutaja ei pruugi ega saagi teada kõiki sotsiaalhoolekande seaduses ja viidatud volikogu määrmises nimetatud tasu nõudmist mõjutavaid asjaolusid. Seega ei pruugi kehtiva regulatsiooniga olla kooskõlas olukord, kus vältimatu abi teenuse osutamise hinna üle võtab otsuseid vastu ja sõlmib kokkuleppeid eraõiguslikust isikust teenuseosutaja.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler Haapsalu Linnavalitsusel analüüsida MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing tegevuse õiguspärasust varjupaigateenuse kasutamise eest tasu suuruse määramisel ja tasu võtmisel teenuse tarbijatelt.**

(4.2) Isikuandmete, sealhulgas delikaatsete isikuandmete, töötlemine asutuses

Asutuse poolt eelnevalt saadetud teabest nähtub, et teenuse tarbijate kohta peetakse elektroonilist registrit, mis on kättesaadav asutuse juhile ja sotsiaaltöötajale. Asutus ei ole registreeritud Andmekaitse Inspeksioonis.

Asutuse poolt saadetud kliendi ankeedist nähtub, et varjupaik kogub andmeid teenuse tarbijate nime, isikukoodi, aadressi, perekonnaseisu, sissetuleku, tervisliku seisundi, ülalpidajate, kontaktisikute ja muude vabalt valitud asjaolude kohta.

Kontrollkäigu kestel läbi viidud vestlusest asutuse juhatuse liikmega selgus, et asutusse plaanitakse ka valvekaamerate paigaldamist, mis jäädvustaksid tegevused nii siseruumides, kui hoone ümbruses. Samuti märkis juhatuse liige, et Andmekaitse Inspeksiooniga on ühendust võetud eesmärgiga küsida nõu isikuandmete töötlemise korralduse kohta.

Isikuandmete töötlemise tingimused ja korra sätestab isikuandmete kaitse seadus (edaspidi IKS). Nähtuvalt seaduse §-st 4 on isikuandmed mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta. Delikaatseteks isikuandmeteks on muuhulgas ka andmed tervises seisundi või puude kohta. Isikuandmete töötlemine on iga isikuandmetega tehtav toiming, sealhulgas isikuandmete kogumine, säilitamine jne. Seaduse §-i 6 kohaselt peab isikuandmete töötlemisel lähtuma muuhulgas eesmärgikohasuse põhimõttest, mille kohaselt võib isikuandmeid koguda üksnes määratletud ja õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ning neid ei või töödelda viisil, mis ei ole andmetöötlemise eesmärkidega kooskõlas, ning minimaalsuse põhimõttest, mille kohaselt võib isikuandmeid koguda vaid ulatuses, mis on vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks.

IKS § 10 lg 1 kohaselt on isikuandmete töötlemine lubatud üksnes andmesubjekti nõusolekul, kui seadus ei sätesta teisiti. Haldusorgan võib isikuandmeid töödelda avaliku ülesande täitmise käigus seadusega ettenähtud kohustuse täitmiseks (IKS § 10 lg 2). Viimast aga üksnes niivõrd, kui võrd see on ülesande täitmiseks olemuslikult vajalik. Kui kohalik omavalitsus on otsustanud teatud sotsiaalteenuste osutamise anda lepingu alusel täitmiseks üle mittetulundusühingule, käsitletakse ka ülesandeid täitvat juriidilist isikut haldusorganina.

Andmeid, mis ei ole olemuslikult vajalikud haldusorganile seadusega pandud kohustuse täitmiseks, võib haldusorgan koguda vaid isiku nõusolekul. Nõusoleku küsimisel peavad olema selgelt määratletud andmed, mille töötlemiseks luba antakse, andmete töötlemise eesmärk ning isikud, kellele andmete edastamine on lubatud, samuti andmete kolmandatele isikutele edastamise tingimused ning andmesubjekti õigused tema isikuandmete edasise töötlemise osas. Delikaatsete isikuandmete töötlemiseks tuleb isikule selgitada, et tegemist on delikaatsete isikuandmetega. Vaikimist või tegevusetust nõusolekuks ei loeta. Nõusolek peab olema kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Eraldi reguleeritakse isikuandmete kaitse seaduse 5. peatükis delikaatsete isikuandmete töötlemise puutuvat. Delikaatsete isikuandmete töötlemise korral tuleb tegevus registreerida Andmekaitse Inspeksioonis või määrata isikuandmete kaitse eest vastutav isik. Isikuandmete kaitse eest vastutava isiku määramisel tuleb Andmekaitse Inspeksioonile teatada tema nimi ja kontaktandmed.

Eeltoodust tulenevalt tegeleb MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing nii isikuandmete kui ka delikaatsete isikuandmete töötlemisega. Kummatigi ei ole asutus registreeritud Andmekaitse Inspeksioonis või alternatiivina puudub isikuandmete kaitse eest vastutav isik. Andmekaitse Inspeksiooni kodulehel asuvast dokumendiregistrist³ ei nähtu, et asutus oleks ametlikult järelevalveametkonna poole pöördunud. Kogutava andmete mahu puhul ei ole selge, kas andmemahu määramisel on lähtutud minimaalsuse ja eesmärgikohasuse põhimõtetest. Juhul, kui soovitakse töödelda andmeid, mis ei ole otseselt vajalikud sotsiaalteenuse osutamiseks, tuleb selliseks tegevuse osas viia andmesubjektide suhtes läbi selgitamis- ja nõusoleku saamise menetlus.

Tulenevalt eeltoodust soovib õiguskantsler MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing juhatusel viia isikuandmete töötlemine varjupaigateenuse pakkumisel vastavusse isikuandmete kaitse seadusega. Samuti soovib õiguskantsler Haapsalu Linnavalitsusel MTÜ-ga Haapsalu Töötajate Ühing sõlmitud töövõtulepingus kindlaks määrata andmete maht,

---

³ Kättesaadav aadressil <http://www.aki.ee/saurus/index.php?id=10536>.

milliste töötlemine lepingu täitmiseks on vajalik ning andmete käitlemise kord pärast sõlmitud lepingu lõppemist.

(4.3) Juurdepääsu piiramine sotsiaalteenusele

Asutuse poolt eelnevalt saadetud teabest nähtub, et asutuses on keelatud omada esemeid, mille käitlemine on seadusega keelatud (terariistad, tulirelvad jne). Keelatud esemete valdusest mitteloobumine on teenusele juurdepääsu piiramisel piisavaks aluseks. Lisaks on varjupaiga sisekorra eeskirjade punkti 4.6 kohaselt personalil õigus ära võtta varjupaika toodud alkohol, narkootilised- ja toksilised ained, kehtivusaja ületanud ravimid ja riknenud toiduained.

Haapsalu Linnavalitsuse määruse lisa 1 kohaselt korraldab teenuse osutaja varjupaiga reegleid rikkuvate elanike eemaldamise varjupaiga territooriumilt või nende elanike paigutamise selleks ettenähtud ruumi. Asutuse sisekorra eeskirjade punktide 1.13 ja 4.8 kohaselt saadetakse korduvalt sisekorraeskirju rikkunud klient varjupaigast ära. Asutuse poolt eelnevalt edastatud teabe kohaselt on ainsaks asutuses rakendatavaks karistusviisiks politsei kutsumine Haapsalu ja Läänemaa elanikele ning vajadusel kodukohta saatmine mujalt saabunud isikutele.

Kontrollkäigu kestel läbi viidud vestlusest selgus, et tegelikkuses abivajajate ligipääsu varjupaigateenusele ei piirata. Sisekorda rikkuvad või mittesoovitavatest esemete valdusest loobumisest keelduvad isikud paigutatakse ööbima eraldi selleks kohaldatud ruumi.

SHS § 3 lg 1 punkti 3 kohaselt on üheks sotsiaalhoolekande põhimõtteks abi andmise kohustus, kui isiku ja perekonna võimalused toimetulekuks ei ole piisavad. SHS § 4 lõike 3 kohaselt on vältimatut sotsiaalabi õigus saada igal Eestis viibival isikul ning seaduse § 28¹ lõike 3 kohaselt osutatakse vältimatut sotsiaalabi isikule seni, kuni ta ei ole enam elatusvahendite kaotuse või puudumise tõttu sotsiaalselt abitus olukorras.

Lisaks tuleb märkida, et põhiseaduse (edaspidi PS) § 32 kohaselt on igaühe omand puutumatu ning võrdselt kaitstud. Omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras. Samuti peavad omandiõiguse teostamise kitsendused tulenema seadusest. SHS §-st 20 nähtuvalt võib sotsiaalteenuse osutaja teatud esemete valduse üle võtta vaid isiku nõusolekuta hooldamise korral. Varjupaigateenuse, öömajateenuse ning muude sotsiaalteenuste osutamisele antud säte ei laiene. Ka muudes õigusaktides ei ole öömajateenuse osutajale antud õigust teenuse tarbijate õigust omandile piirata. Samuti ei vasta varjupaigateenuse andmisest keeldumine mistahes eseme mitteüleandmise korral SHS §-s 3 sätestatud sotsiaalhoolekande põhimõtetele ja ülesannetele.

Juhul, kui asutus peab vajalikuks käesoleval hetkel teatud esemete asutusse sattumise piiramist, peab lubamatutest kaalutlustest lähtuvate suvaotsuste langetamise võimaluste vältimiseks ja ühtse praktika tagamiseks mittesoovitavate asjade nimekiri olema asutuse poolt üheselt kindlaks määratud ja puudutatud isikutele neile arusaadavas vormis teatavaks tehtud. Taoline nimekiri saab käesoleval hetkel olla siiski üksnes soovituslik. Omandi hoiule võtmine saab öömajas aset leida vaid isiku nõusolekul. Valduse mitteüleandmine ei saa olla abivajajale sotsiaalteenuste andmisest keeldumise aluseks. Sotsiaalteenuse osutaja peab välja töötama inimõiguste järgimist ja sotsiaalhoolekande põhimõtteid soodustavad käitumisjuhised juhtudeks, kus asutusse saabunud või seal viibiva teenuse tarbija valduses on asutuses

mittesoovitavad esemed või ained. Samuti tuleb reguleerida esemete hoiustamise ning hüljatud esemete käitlemise kord.

Eeltoodu põhjal võib üldistada, et sotsiaalhoolekande osutamise põhimõtetele ei ole kooskõlas olukord, kus kohaliku omavalitsuse poolt vältimatu sotsiaalabi teenust osutama volitatud asutus jätab endale õiguse piirata karistuslikel või muudel eesmärkidel abivajavate isikute juurdepääsu sellisele abile, muuhulgas ka öömajateenusele.

Tulenevalt eeltoodust soovib õiguskantsler MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing juhatusel tunnistada kehtetuks asutuse sisekorraeskirjade punktid, mis annavad teenuse osutajale õiguse isiku omandi ära võtmiseks ning vältimatu abi osutamisest keeldumiseks. Samuti tuleb asutuse juhatusel kehtestada ammendav nimekiri esemetest ja ainetest, mille omamine asutuses ei ole soovitav ning teha see arusaadavas vormis teatavaks kõigile teenuse tarbijatele. Lisaks tuleb asutuse töötajate tegevuse reguleerimiseks kehtestada kord esemete ja ainete valduse üle võtmiseks ja vajadusel hävitamiseks ning samuti käitumiseks juhul, kui sotsiaalteenuse saamiseks näidustatud isik keeldub mittesoovitavate esemete või ainete valdust üle andmast. Samuti tuleb kehtestada töötajatele ühesed tegevusjuhised juhuks, kui abivajavale isikule teenuse osutamine ei ole tema enda poolt tingitud asjaoludest ajutiselt või alaliselt võimalik. Kirjeldatud nimekiri ja reeglistik võib olla lülitatud asutuse sisekorraeskirjadesse. Öömajateenuse osutamisest võib keelduda vaid juhul, kui asutuse või kohaliku omavalitsuse poolt on tagatud vältimatu sotsiaalabi kättesaadavus muul viisil, näiteks paigutades abi vajavad isikud eraldi majutusüksusesse.

(4.4) Teenuse tarbijate õiguse tervise kaitsele tagamine

Asutuse poolt eelnevalt edastatud teabest nähtub, et teenusele saabunud isikuid külastab perearst. Haapsalu Linnavalitsuse määruse lisa 1 kohaselt korraldab varjupaigateenust pakkuva asutuse vastav töötaja elanike esmase tervisekontrolli ning tagab regulaarsete tervisekontrollide läbiviimise kohapeal või meditsiinasutuses.

Kontrollkäigu kestel läbi viidud vestlusest asutuse juhatuse liikme ja Haapsalu Linnavalitsuse esindajaga selgus, et teenuse tarbijatele ei ole asutuse poolt korraldatuna tagatud võimalust esmase tervisekontrolli läbimiseks. Samas on aga sõlmitud leping kõigi Haapsalu linna perearstidega ravikindlustusega hõlmamata isikutele kohaliku omavalitsuse rahastamisel üldarstiabi osutamiseks. Eriarstiabile ning näidustatud ravimitele juurdepääsu tagamine toimub kaasusepõhiselt kohaliku omavalitsuse poolt rahastatuna. Siiski ei toimu teenuse tarbijate testimist enamlevivate nakkushaiguste, nagu näiteks tuberkuloos, suhtes. Teatud nakkushaiguste kiire levik võib aga ohtu seda teised varjupaiga kliendid ning töötajad. Teenuse tarbijatele ei ole tagatud psühhiaatrilise abi kättesaadavus asutuses või asutuse poolt korraldatuna väljaspool asutust.

PS § 28 sätestab igäihe õiguse tervise kaitsele, andes nii kindlapiirilisema sisu PS §-s 10 sätestatud sotsiaaliigi põhimõttele. PS §-is 28 sätestatud õigusega seonduvalt tuleb silmas pidada, et tervis on oluline väärtus, ilma milleta ei ole võimalik enamiku teiste põhiõiguste kasutamine. Vaid tervislik elu saab olla täisväärtuslik ja inimväärne elu. Ühtlasi on riik kohustatud aktiivselt tegutsema, et igäihele need õigused tagatud oleksid. Eriti suur oht põhiõiguste riiveks on isikute puhul, kes oma tervisliku, sotsiaalse või muu seisundi tõttu ei suuda iseseisvalt ja sõltumatult oma põhiõigusi realiseerida. Selliste isikute sotsiaalne abistamine on seadusandja poolt pandud kohaliku omavalitsuse kohustustuseks.

Juhul, kui teenusele saabub ravi või isegi viivitamatut sekkumist eeldavas tervislikus seisundis isik, võib piisavate terviseteenuste saamatajäämisel ohtu sattuda tema elu ja tervis. Lisaks võib kahjustuda nakkusohtliku isikuga lähedases kontaktis (samas ruumis) viibiv teine vältimatu abi vajaja või asutuse töötaja. Seega on kaheldamatult vajalik asutuse poolt Haapsalu Linnavalitsuse määruse lisas 1 kirjeldatud tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine. Lisaks tuleb tähelepanu pöörata asjaolule, et teenuse tarbijad ei pruugi füüsilise tervisega seonduvatest või muudest asjaoludest tulenevalt olla võimelised ise pöörduma psühhiaatrilise abi osutaja või nakkushaigustega tegeleva spetsialisti juurde vastuvõtule. Seega tuleks otstarbekaks pidada teenuse tarbijate abistamist nii infektsionisti, pulmonoloogi kui ka psühhiaatri vastuvõtule pöördumisel.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing juhatusel viia asutuse tegevus vastavusse Haapsalu Linnavalitsuse 11.01.2006 määruse nr 2 "Eluasemeprobleemidega täiskasvanutele varjupaigateenuse osutamise kord" lisas 1 toodud tervishoiuteenuste osutamise nõuetega. Lisaks soovitab õiguskantsler asutuse juhatusel kaaluda võimalusi teenuse tarbijate abistamiseks pöördumisel infektsionisti, pulmonoloogi ning psühhiaatri vastuvõtule.

(4.5) Asutuse töö vastavus esmaabi korralduse nõuetele

Asutuse poolt eelnevalt saadetud teabest nähtus, et asutuses puudub erikoolitusega esmaabi andja.

Haapsalu Linnavalitsuse määruse lisa 1 kohaselt peab teenuse osutaja tagama, et varjupaigateenust osutavad töötajad on saanud muuhulgas vastava ettevalmistuse esmaabi alal.

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul nähtus, et asutuses ei ole pandud välja mingeid esmaabi osutamise teavikuid, tähistamata on esmaabivahendite asukoht.

Sotsiaalministri 13.12.1999 määrus nr 82 „Esmaabi korraldus ettevõttes kehtestamine“ määrab kindlaks tööandja kohustused esmaabi korraldusel⁴. Määruse § 1 kohaselt peab tööandja kindlustama esmaabivahendite olemasolu töökohtadel ja ruumi, kus vajadusel saab anda esmaabi ja hoida kannatanut arstiabi saabumiseni; paigutama nähtavatele kohtadele juhendmaterjalid esmaabi andmise viisidest (plakatid, brošüürid jm näitlikud materjalid); määrama isiku, kes vastutab esmaabivahendite korrashoiu eest; paigutama nähtavale kohale trükitult andmed töötajate kohta, kes oskavad anda esmaabi; selgitama töötajale, kuidas toimida tööõnnetuse korral, milliseid abivahendeid sel puhul kasutada, kust neid on võimalik saada ning kelle poole ja kuhu pöörduda esmaabi saamiseks ning tagama tööõnnetuse või töötaja haigestumise puhul esmaabivahendite kättesaadavuse, esmaabi andmise kohapeal selleks koolitatud töötaja poolt, operatiivse sidevõimaluse ettevõtteväliste teenistustega (ühtne number 112) ja vigastatu või haigestunu toimetamise kas tervishoiuasutusse või koju (vastavalt arsti korraldusele). Lisaks peab esmaabivahendite asukoht olema nõuetekohaselt märgistatud ja asetsema kergesti juurdepääsetavas kohas, samuti peavad olema nähtavale kohale välja pandud telefoninumbrid abi kutsumiseks (ühtne number 112). Määruse § 3 toob ära ka esmaabivahendite miinimumnõude, milliste olemasolu peab igas asutused ja selle struktuuriüksuses tagatud olema.

---

⁴ Tulenevalt töötervishoiu- ja tööohutuse seaduse § 4 lõikest 1 laieneb antud kord ka mittetulundusühingutele.

Tulenevalt eeltoodust soovib õiguskantsler MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing juhatusel tagada asutuse tegevuse vastavus sotsiaalministri 13.12.1999 määrusele nr 82 „Esmabi korraldus ettevõttes kehtestamine“ ning Haapsalu Linnavalitsuse 11.01.2006 määruse nr 2 “Eluasemeprobleemidega täiskasvanutele varjupaigateenuse osutamise kord” lisa 1 toodud esmaabialase pädevuse nõuetele.

(4.6) Varjupaigateenuse osutamise ning teenuse osutamisel osalevate isikute vastavus kehtestatud nõuetele

Haapsalu Linnavalitsuse määruse lisa 1 kohaselt annab teenuse osutaja varjupaiga elanikele regulaarselt teada, kuidas käituda tuleõnnetuse või muu ohuolukorra korral.

Sama akti kohaselt tagab teenuse osutaja, et varjupaigateenust osutavad töötajad on saanud tööseadusandlusest ning töö spetsiifikast tulenevalt vastava ettevalmistuse (s.h kriisi sekkumise tehnikate alal, esmaabi alal, väljaõppe evakuaatsiooniprotseduuride osas jms). Lisaks on teenuse osutaja kohustatud tagama vahetute töötajate regulaarse tervisekontrolli (vähemalt 1 kord aastas) arvestades varjupaiga elanike võimalikust tervislikust seisundist tulenevat olukorda ja ohtu varjupaiga töötajatele.

Määruse lisa kohaselt peab teenuse osutaja päevikut, milles leiavad kajastamist kõik varjupaiga territooriumil aset leidnud olulised sündmused (korrarikkumised, üritused, piirangute kehtestamised või lõpetamised jms).

Samuti peavad varjupaigateenuse osutamiseks kasutatavad ruumid vastama sotsiaalministri 03.04.2002 määrusele nr 58 “Täiskasvanute hoolekandeesutuste tervisekaitsenõuded”.

Kontrollkäigu kestel läbi viidud vestlusest asutuse juhatusel liikmega ning ringkäigu tulemusel selgus, et asutus ei vasta eelkirjeldatud nõuetele. Kontrollkäigul juures viibinud Haapsalu Linnavalitsuse esindaja kinnitas, et kohalik omavalitsus ei ole kontrollinud asutuse tegevuse vastavust eeltoodud Haapsalu Linnavalitsuse määrusega kinnitatud nõuetele.

Tulenevalt eeltoodust soovib õiguskantsler viia MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing juhatusel asutuse töö vastavusse Haapsalu Linnavalitsuse 11.01.2006 määruse nr 2 “Eluasemeprobleemidega täiskasvanutele varjupaigateenuse osutamise kord” lisa 1 toodud nõuetega. Samuti soovib õiguskantsler Haapsalu Linnavalitsusel teostada järelevalvet eeltoodud määruses sätestatud nõuete täitmise üle varjupaigateenuse pakkumisel MTÜ Haapsalu Töötajate Ühing poolt.

(4.7) Vältimatu sotsiaalabi rahastamine isiku elukohaks oleva kohaliku omavalitsuse poolt

Kontrollkäigu kestel läbi viidud vestlusest asutuse juhatusel liikmega ja Haapsalu Linnavalitsuse esindajaga selgus, et asutus osutab vältimatut abi ka teistest Lääne maakonna kohalikest omavalitsustest tulnud abivajajatele. Siiski ei ole mõned abivajavate isikute elukohajärgsed omavalitsused tasunud asutusele vältimatu abi teenuse osutamise eest. Isiku põhiõiguse vabalt liikuda rakendamine ei saa kaasa tuua tema sotsiaalsete põhiõiguste, muuhulgas ka õiguse vältimatule sotsiaalabile, kahjustamist.

Tulenevalt SHS §-st 9 on vallas või linnas elavale isikule kohustatud sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmist korraldama elukohajärgne valla- või linnavalitsus. Väljaspool oma elukohta viibivale isikule korraldab sotsiaalteenuste, vältimatu

sotsiaalabi ja muu abi andmist valla- või linnavalitsus, kelle halduspiirkonnas ta viibib, kooskõlastatult isiku elukoha valla- või linnavalitsusega. Isikule, kelle elukohta ei saa kindlaks määrata, korraldab sotsiaalteenuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmist see valla- või linnavalitsus, kelle halduspiirkonnas isik abi vajamise ajal asub.

Haapsalu Linnavolikogu 29.10.2004 määruse nr 41 „Sotsiaalteenuste võimaldamise üldise korra kehtestamine“ punkti 29 kohaselt on linna poolt osutatavad sotsiaalteenused teiste kohalike omavalitsuste elanikele tasulised. Teises omavalitsusüksuses rahvastikuregistrisse kantud isikute sattumisel linna poolt osutatavatele teenustele teavitatakse teenuse hinnast esimesel võimalusel isiku elukohajärgset omavalitsust. Teenuse eest tasumine toimub arve esitamisel ülekande korras. Haapsalu Linnavalitsuse 11.01.2006 määruse nr 2 „Eluasemeprobleemidega täiskasvanutele varjupaigategenuse osutamise kord“ ja korra lisa 1 „Varjupaigategenuse osutamise nõuded“ § 6 lõike 3 kohaselt osutab teenuse osutaja varjupaigategenust teistest omavalitsusüksustest pärit isikutele vabade kohtade olemasolul teavitades sellest esimesel võimalusel linnavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonda ja kohalikku omavalitsusüksust, kust isik teenusele saabus.

Silmas tuleb pidada, et kuigi isiku viibimiskohaks olev kohalik omavalitsus peab korraldama abivajaja sotsiaalhoolekande, eriti vältimatu abi osutamise vormis, ei saa siiski eeldada, et selline tegevus peaks aset leidma igal juhul tasuta. Kuna abivajavatele isikutele sotsiaalhoolekande korraldamine on primaarselt nende elukohajärgse omavalitsuse ülesandeks, siis lasub vastaval omavalitsusel nii korraldamise kui ka rahastamise kohustus. Samuti võib ebapiisav rahastamine ning teenuste osutamine ilma kohase hüvitiseta kaasa tuua olukorra, kus seni piirkonna elanikele vältimatult vajalikku sotsiaalteenust pakkuv asutus on sunnitud oma tegevuse majandusliku kitsikuse tõttu lõpetama.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler Läänemaa Omavalitsuste Liidul arutada vältimatu abi koosseisu kuuluva öömajateenuse pakkumise korraldamist ja rahastamist maakonna piires juhul, kui abivajavale isikule osutatakse teenust tema viibimiskohaks, kuid mitte alaliseks elukohaks olevas kohalikus omavalitsuses.

(5) Kokkuvõte

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks soovitud MTÜ-le Haapsalu Töötajate Ühing, Haapsalu Linnavalitsusele ning Läänemaa Omavalitsuste Liidule. Soovitude täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes soovitude tegemisest.